

Bidrager Arbejderklassen uforholdsmæssigt til Statens Indtægt gennem Tolden?

Af

Th. Sørensen.

I fjerde Bind af »Danmarks Statistik« har Prof. Falbe-Hansen undersøgt, hvorledes Toldafgifterne fordele sig over Befolkningen, om Fordelingen er retfærdig og hensigtsmæssig eller ikke. Der er her ikke Tale om den samlede Byrde, som Tolden paalægger Befolkningen, thi denne bestaar jo foruden af de Millioner, som Borgere udrede til Statskassen i Form af Told, tillige af de Millioner, som de paa Grund af Toldbeskyttelsen maa udrede til den indenlandske Industri. Det er kun den Staten gennem Tolden tilflydende Indtægt, som er Genstand for Betragtning. Forfatteren gaar ud fra Finansaaret 1873—74. Han indleder sin Undersøgelse med at henlede Opmærksomheden paa, hvilke Toldsatser der have finansiel Betydning og hvilke ikke. Af det hele Antal toldpligtige Varer indbragte 18 i det nævnte Finansaar omtrent de $\frac{11}{12}$ af den hele Toldindtægt. Det er derfor til disse 18 Varer, at han holder sig. De kunne deles i to Klasser: Forbrugsgenstande og

Produktionsfornødenheder. Afgiften paa Produktionsfornødenheder, som han beregner tilnærmelsesvis at have udgjort ca. 2½ Mill. Kr., forbigaar han, da det er umuligt at afgøre, hvem og hvorledes den rammer. Tilbage bliver da Tolden paa umiddelbare Forbrugsartikler, hvorigennem indkom 13 Mill. Kr. Af disse hidrørte igen c. 3 Mill. Kr. fra Varer, der maatte betegnes som egentlige Luxusartikler, om hvilke det altsaa tør antages, at de for den overvejende Del forbruges af de mere velhavende. Da disse i Antal ere saa overordenlig faa-tallige i Sammenligning med Befolkningens Masse, navnlig Arbejderbefolkningen og Tyendeklassen, bliver det Beløb, som tilfalder hver enkelt af de mere velhavende Familier, forholdsvis stort. Resten af Tolden paa umiddelbare Forbrugsartikler, c. 10 Mill. Kr., skyldtes fornemlig følgende Varer: Sukker, Kaffe, The, Tobak, Salt, Petroleum og Kul (o: kun som Forbrugsartikel). Det er da de nævnte Varer, Forf. gør til Genstand for en mere speciel Undersøgelse, idet han vil udfinde, om Tolden, der svares af dem, fordeler sig nogenlunde ligelig paa de forskellige Samfundsklasser, o: i et til deres respektive Indtægt nogenlunde passende Forhold. Af Hensyn til det følgende vil det være nødvendigt, i Korthed at gengive Fremgangsmaaden og Resultatet.

Som Grundlag benyttedes endel Husholdningsregnskaber, indsamlede fra 4 af de største Samfundsklasser, nemlig paa Landet: Husmandsklassen (Husmænd med liden eller ingen Jord) samt Gaardmandsklassen (navnlig de mindre Gaardmænd) — og i Byerne, fornemlig København: Arbejderklassen (deri indbefattet med Arbejdere lige stillede, f. Ex. Underofficerer) samt den

velstaaende Middelklasse (Handlende og Embedsmænd). Hvad angik Familiens Størrelse, da blev denne beregnet til 5 Personer, hvoraf 2 Børn, og det opgivne Forbrug i Forhold hertil formindsket eller forøget. Det fremgik nu, at der af en Familie af gennemsnitlig Størrelse betales i Told aarlig:

T a b e l I

	Kaffe.		The.	Sukker.	Petro- leum.	Kul.	Salt.	Tobak.	I Alt.
	Kr.	Kr.							
Af Middelklassen i Byerne (København)	4,12	0,24	2,53	23,08	7,74	3,88	0,60	2,53	44,72
Af Arbejderklassen i Byerne (København)	4,06	0,41	1,16	9,79	4,37	1,45	0,60	2,04	23,88
Af Gaardmandsklassen paa Landet ...	2,73	0,26	?	12,58	(4,37?)	?	0,60	1,69	22,23
Af Husmandsklassen paa Landet	2,50		?	2,34	1,75	?	0,60	0,85	8,04

Konklusionen, som Forf. uddrager heraf, kan med faa Ord gengives saaledes: »Betragter man det af disse Varer i alt betalte Toldbeløb, vil det ses, at i Byerne er dette i Middelklassen omtrent dobbelt saa stort som i Arbejderklassen, og paa Landet i Gaardmandsklassen 2 à 3 Gange saa stort som i Husmandsklassen. Svarer denne Fordeling til disse Klassers Indtægt? Spørgsmaalet maa vistnok besvares benægtende. Saavidt jeg (F.-H.) har kunnet skønne, have nemlig de Familier, der ere henregnede til Middelklassen i Byerne og til Gaardmandsklassen paa Landet, i Gennemsnit mere end dobbelt eller 3 Gange saa stor en Indtægt som de Familier, der ere henregnede til henholdsvis Arbejderklassen i Byerne og Husmandsklassen paa Landet, og disse sidst nævnte Klassers Toldafgift af de her omhandlede Varer maa derfor antages at have udgjort en noget større Procentandel af

deres Indkomst end for de to andre Samfundsklassers Vedkommende.* Prof. mener dog, at de 3 Mill. Kr., der indkom som Told af Luxusvarer, kunne omtrent opveje den Ulighed, der fremkommer, naar man betragter de i ovenstaaende Tabel anførte Varer. Yderligere fremhæver han, at hvis man tør gaa ud fra, at det er Husbonden og ikke Tyendet selv, der betaler Afgiften af Tyendets Kost — hvilken Anskuelse han er tilbøjelig til at antage for den rette, »skønt en theoretisk nationaløkonomisk Betragtning maaske vil give det modsatte Resultat« —, saa vil det nok vise sig, at Tolden helt opad gennem alle Samfundets Lag hviler nogenlunde ligelig i Forhold til Netto-Indkomsten.

Da jeg i Anledning af mine tidligere Undersøgelser af Arbejderforholdene i en mindre Provinsby samt i endel jyske Landsogne blandt andet havde tilvejebragt Husholdningsregnskaber fra Købstadarbejdere og Markarbejdere*), forelaa der herigennem en Mulighed for at kunne kontrollere det ovenfor anførte Resultat. Denne Mulighed har jeg i det Følgende benyttet, idet jeg gik ud fra, at ethvert Forsøg paa at kaste Lys over det vigtige Spørgsmaal om Toldens mere eller mindre retfærdige Fordeling maatte have sin Interesse. Forudsætningen turde være saa meget mere berettiget, som jeg er i Stand til at give Oplysningerne under en noget anden Form end den, hvorunder de hidtil ere fremkomne. Da jeg nemlig for hver Familie, der havde tilstillet mig sit Husholdningsregnskab, tillige havde den

*) Jrf. »Bidrag til Belysning af Købstadarbejders Vilkaar« København 1880, samt »Markarbejders Vilkaar i jyske Hedeamter«. København 1881.

samlede Aarsindtægt*) opgivet saa nøjagtigt som muligt, kunde jeg i hvert enkelt Tilfælde, i Stedet for at beregne Toldafgiftens absolute Størrelse, beregne dens relative Størrelse, ρ : i pCt. af Indtægten. Heraf følger den Fordel, at man strax ser, om Toldens Fordeling mellem Samfundsklasserne svarer til disses respektive Indtægt. Der kunde maaske spørges, om Netto-Indkomsten kan betragtes som det rigtige Udtryk for Skatteevnen og den rette Maalestok for Skatternes Fordeling? Det er vel tvivlsomt nok, hvad Falbe-Hansen ogsaa i Forbigaaende berører. Jeg skal saaledes blot erindre om det bekendte Faktum, at ved den Form af direkte Skat, der opkræves som Indkomstskat, lader man i Reglen et vist Minimum af Indtægt være ubeskattet, som repræsenterende det absolut nødvendige Forbrug. Men foreløbig ville vi dog blive staaende ved Benyttelsen af Indtægten som Maalestok.

Som nævnt, var det imidlertid kun fra Købstad- og Markarbejdere, at Husholdningsregnskaber stod til min Raadighed. I Anledning af denne Undersøgelse har jeg derfor tillige maattet skaffe mig saadanne fra Middelklassen, det vil i en mindre Provinsby**) sige, fra Familier med en Netto-Indkomst af mellem 1800 Kr. og 6000 Kr. Jeg holdt mig til de samme umiddelbare Forbrugsartikler som Falbe-Hansen, dog med Undtagelse af Tobak og Kul. Toldens forholdsvise Størrelse ved hver enkelt Vare ligesom ved dem alle tilsammen fremgaar af følgende Tal:

*) I denne er, hvad der i det følgende bedes erindret, indbefattet ikke alene Mandens, men ogsaa Konens og de i Hjemmet værende Børns Arbejdsfortjeneste.

**) Det er Hobro, her er Talen om.

Tabell II

	Kaffe	Citroner.	The.	Sukker.	Petroleum.	Salt.	I All.
Middelklassen i en mindre Provinsby (1800—6000 Krs Indtægt)	pCt. af Indt. 0,05—0,09 pCt. hyppigst c. 0,06 pCt.	pCt. af Indt. 0,03—0,05 pCt. hyppigst c. 0,04 pCt.	pCt. af Indt. 0,07—0,1 pCt. hyppigst c. 0,1 pCt.	pCt. af Indt. 0,7—0,8 pCt. hyppigst c. 0,7 pCt.	pCt. af Indt. 0,2—0,6 pCt. hyppigst c. 0,5 pCt.	pCt. af Indt. 0,02—0,05 pCt.	pCt. af Indt. 1,2—1,5 pCt. hyppigst c. 1,4 pCt.
Arbejderklassen i en min- dre Provinsby (Haand- værkssvende og Arbejds- mænd)	0,1—0,4 pCt. hyppigst c. 0,2 pCt.	0,3—0,7 pCt. hyppigst c. 0,5 pCt.	*)	0,2—0,9 pCt. hyppigst c. 0,5 pCt.	0,3—0,7 pCt. hyppigst c. 0,5 pCt.	0,07—0,1 pCt.	1,5—2,3 pCt. hyppigst c. 1,8 pCt.
Markarbejdere i Jydske Landsogne, med og uden Jord.	0,—0,6 pCt. hyppigst c. 0,2 pCt.	0,3—0,7 pCt. hyppigst c. 0,4 pCt.	*)	0,3—0,8 pCt. hyppigst c. 0,5 pCt.	0,2—0,4 pCt. hyppigst c. 0,3 pCt.	0,06—0,09 pCt.	1,3—1,7 pCt. hyppigst c. 1,5 pCt.

*) Denne Vare, der kun bruges af enkelte Familier, syntes i de paagældende Samfundsklasser ikke at høre til de almindelige Forbrugs-
artikler.

Betragte vi hver Vare for sig, viser det sig, at den af Sukker saavel som af Petroleum betalte Afgift udgør i Middelklassen en mindst ligesaa stor Procentandel af Indtægten som i Arbejderklassen, hvad der for Sukkerets Vedkommende har saa meget mere Betydning, som det er den i finansiel Henseende vigtigste af alle Toldsatserne. Derimod udgør den af Kaffe, af Cichorie samt af Salt betalte Afgift i Middelklassen en langt mindre Procentandel af Indtægten end i Arbejderklassen. For Kaffens Vedkommende var Forholdet mellem Procentandelene respektivt som 1 : 2 à 3, for Cichoriens Vedkommende som 1 : 10, for Saltets Vedkommende som 1 : 2 à 3. Til Gengæld synes Afgiften af The for største Delen at hvile paa Middelklassen. I det væsenlige stemmer Resultatet med det af Falbe-Hansen fundne. Ogsaa efter hans Tabel synes Forbruget af Sukker og Petroleum at gradueres ret godt efter Indtægten, medens derimod Forbruget af Kaffe, Cichorie og Salt viser ingen eller langt mindre Gradation.

Inden vi gaa over til en Betragtning af Forholdet ved alle 6 Varer, tage under et, ville vi først prøve, om de absolute Tal, der hos Falbe-Hansen angive Toldbeløbet af de nævnte Varer tilsammen, lade sig nogenlunde bringe i Overensstemmelse med mine dertil svarende procentvise Tal. Forsøget lader sig dog kun anstille for Købstadarbejderes og for Markarbejderes Vedkommende. Efter Falbe-Hansen skulde en Arbejderfamilie i København gennem Tolden paa de paagældende 6 Forbrugsartikler aarlig betale 20,3 Kr., hvilket Beløb, naar vi gaa ud fra den af mig for en Arbejderfamilie i en mindre Provinsby fundne højeste Indtægts-

procent (2,3 pCt.), vilde svare til en Aarsindtægt af c. 870 Kr., og naar vi gaa ud fra den af mig fundne mindste Indtægtsprocent (1,5 pCt.), vilde svare til en Aarsindtægt af c. 1300 Kr. Naar Prof. opstiller en enkelt bestemt Sum som Toldafgift for en hel Samfundsklasse, er det jo ganske vist en Fiktion, hvilende paa en Reduktion af alle Familier til at være af gennemsnitlig Størrelse, men Resultatet har dog forsaavidt sin Interesse, som man nok paa det nærmeste kan gaa ud fra, at største Parten af de københavnske Arbejders Aarsindtægt (Haandværks- og industrielle Arbejdere samt Daglejere) netop ligger mellem 870 Kr. og 1300 Kr. Der kan idetmindste da kun indvendes, at Minimum maaske nok blev noget for højt. Efter Rubin*) kunde saaledes i 1882 Maximum for en Svends Aarsfortjeneste ansættes i København til c. 1100 Kr., Minimum til 738 Kr. (for Mestersvende respektivt c. 1600 Kr. og c. 1100 Kr.); for en Arbejdsmand Maximum c. 800 Kr. og Minimum c. 650 Kr. — men i intet af Tilfældene er heri indbefattet Hustruens eller Børnenes eventuelle Arbejdsfortjeneste. Endvidere skulde en Familie af gennemsnitlig Størrelse, hørende til Husmandsklassen paa Landet (Husmænd med liden eller ingen Jord), efter Falbe-Hansen aarlig betale 6,5 Kr. i Told paa de samme 6 Varer. Dette Beløb vilde, naar vi gaa ud fra den af mig for en Markarbejderfamilie fundne højeste Indtægtsprocent (1,7 pCt.), svare til en Aarsindtægt af c. 380 Kr., og naar vi gaa ud fra den af mig fundne mindste Indtægtsprocent (1,3 pCt.), svare til en Aarsindtægt af 500 Kr. Men at vore jordløse Markarbejders samlede Aarsind-

*) Tabelværk til Københavns Statistik Nr. 7.

tægt (Naturalia*) og Penge) netop ligger for største Delen mellem 400 og 500 Kr., turde være en tilstrækkelig fastslaaet Kendsgerning.

Efter denne Digression vende vi os atter udelukkende til min Tabel for at se, om den samlede Toldafgift af de her omhandlede Varer udgør en forskellig Procentandel af Indtægten respektivt i Arbejderklassen og i Middelklassen. Ved at fæste Blikket paa sidste Kolonne viser sig da ganske vist nogen Forskel, idet Procentandelen er mindre i Middelklassen end i Arbejderklassen, men det kan dog næppe kaldes nogen væsenlig Forskel. Efter det foreliggende at dømme, skulde altsaa Tolden paa disse 6 Forbrugsartikler, betragtede under et, fordele sig nogenlunde ligelig efter Indtægten, saa længe vi kun have at gøre med Indtægter under c. 6000 Kr. Det er, vel at mærke, under Forudsætning af, at det er Husbonden og ikke Tyendet selv, der betaler Afgiften af Tyendets Kost. Anderledes turde Sagen stille sig, naar man kommer op til de meget høje Indtægter. Allerede ved en Netto-Indkomst paa c. 15.000 Kr. fandt jeg saaledes, at Tolden paa de samme Varer kun udgjorde 0,4 pCt. af Indkomsten, og det uagtet Familien var over Middelstørrelse med et stort Tyendehold. Men saa er det jo til Gengæld her, at Tolden paa Luxusartikler tør antages hovedsagelig at hvile.

Som allerede tidligere berørt, kunde der nu imidlertid indvendes, at Indtægten ikke er nogen fyldestgørende Maalestok for Skatteevnen. Med andre Ord, at et Beløb, der fordyrer Anskaffelsen af det strengt nødvendige, kan være generende ved de smaa Indtægter,

*) Heri indbefattet eventuelt Værdien af Mandens Kost hos Arbejdsgiveren.

selv om Beløbet er saa lille, at det bliver fuldstændig umærkeligt ved de højere Indtægter. Om man nu end i Principet er tilbøjelig til at anerkende Berettigelsen af denne Indvending — hvad jeg for mit Vedkommende er —, bliver det alligevel et stort Spørgsmaal, om det skulde være tilraadeligt, af den Grund at nedsætte Told-satserne paa de paagældende Varer, og give Statskassen Kompensation, hvis en saadan viser sig nødvendig, ved Hjælp af en Formue- og Indkomstskat eller paa anden Maade. Jeg agter dog ikke her at komme nærmere ind paa de vel kendte og tidt fremsatte Argumenter herimod, nemlig: at en mindre Nedsættelse af Tolden paa en Vare muligvis ikke vilde naa til Forbrugerne, men gaa i Mellemlandernes Lomme; at en større Nedsættelse eller eventuelt Ophævelsen af Tolden paa en enkelt Vare, selv om dette, hvad der jo f. Ex. er Tilfælde med Kaffe, lod sig gøre uden at ødelægge nogen indenlandsk Industrigren, dog kun vilde lette en Arbejderfamilies Budget med et Par Kr. aarlig*); endelig

*) Under Behandlingen af Toldloven for nogle Aar siden (1882? fremhævede Prof. Matzen i Landstinget dette Argument specielt for Kaffens Vedkommende, idet han i saa Henseende støttede sig til de af mig offentliggjorte Husholdningsregnskaber fra Arbejdere. Landstingsmand Termansen, derimødegik ham, søgte at svække Paalideligheden af disse Regnskaber ved i Almindelighed at henvise til Vanskeligheden ved at skaffe nøjagtige Oplysninger af den Art. Men naar nu Falbe-Hansens og mit Resultat i det væsentlige stemme overens, kan dette da ikke tjene som Bekræftelse? Falbe-Hansen fandt, at i København betalte en Arbejderfamilie af gennemsnitlig Størrelse aarlig 4 Kr. i Told af Kaffe. Gaa vi ud fra den af mig for en Arbejderfamilie i en mindre Provinsby hyppigst fundne Indtægtsprocent (0,2 pCt. ved Kaffe), samt fra en gennemsnitlig Aarsindtægt af 1000 Kr. for københavnske Arbejdere, vilde Tolden af Kaffe for disse aarlig udgøre 2 Kr. (med den højeste Indtægtsprocent blev den netop 4 Kr.).

at indirekte Skatter, og navnlig Tolden paa de almindelige Forbrugsartikler, afgive den letteste og simpleste Form, hvorunder man kan skaffe Staten en væsenlig Del af de for den nødvendige Indtægter, hvorfor betydelige Beskæringer paa dette Omraade vilde være vanskelige at erstatte. Alt dette lader jeg staa ved sit Værd, thi Hovedsagen er for mig følgende Raisonnement.

Man klager tidt over Arbejdernes Mangel paa Forsynlighed. Man bebrejder dem, at de ikke i Tide sikre sig mod det Indtægtstab, som følger med den dels ved Sygdom, dels ved Alderdomssvaghed fremkaldte, forbigaaende eller vedvarende, Formindskelse eller Tab af Arbejdsevnen. Nu vel! hvis der er noget sandt heri — og det er der, omend ganske vist deres Evne til Selvhjælp ikke sjældent overvurderes —, saa har man det jo i sin Haand at lade Statskassen være deres Sparekasse, idet man betragter en Del af den gennem dem indbetalte Told paa de almindelige Forbrugsartikler som deres Sparepenge, alt under Forudsætning af, at de virkelig betale for meget i Told, om ikke i Forhold til deres Indtægt, saa dog til deres Skatteevne. Der er Former nok, hvorunder det Opsparede kan betales dem

Ved samme Lejlighed skal jeg anføre, at for en Arbejderfamilie i en mindre Provinsby, med en forudsat gennemsnitlig Aarsindtægt af 600 Kr., vilde den hyppigst fundne Indtægtsprocent give 1,2 Kr. som den aarligt betalte Told af Kaffe (med den højeste Indtægtsprocent blev det 2,4 Kr.). Endelig vilde den for Markarbejdere hyppigst fundne Indtægtsprocent, med en for disse forudsat gennemsnitlig Aarsindtægt af 500 Kr., give 1 Kr. som den aarlige Told af Kaffe (med den højeste Indtægtsprocent blev det 3 Kr.). Jeg har her, for at faa de højest mulige Beløb frem, set bort fra den mindste Indtægtsprocent, og overalt forudsat Arbejdernes gennemsnitlige Aarsindtægt større, end den temmelig sikkert er i Virkeligheden.

tilbage. Lad Staten yde Arbejderne direkte Hjælp til deres Selvhjælp. Lad den støtte deres Sygekasser eller, da dette Formaal maaske nok ligger Kommunen nærmere, lad den yde Tilskud til deres Indskud i en Alderdomsforsørgelseskasse, saa er Saldoen kvitteret.

Fra det Synspunkt, der her er antydet, vilde Konklusionen altsaa blive: ingen Nedsættelse af Tolden paa de almindelige Forbrugsartikler, men til Gengæld herfor Statshjælp til Arbejdernes Selvhjælp. Disse to Foranstaltninger maa være sammenknyttede, saa at der heller ikke bliver Tale om den sidste, uden at den første haves *in mente* i alt Fald som en stiltiende Overenskomst.